

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	v
DANKWOORD	vii
LIJST VAN VERKORT GECITEERDE TIJDSCHRIFTEN	ix

INLEIDING	1
A. Situering van het onderwerp	1
B. Structuur	5
C. Methode	6

DEEL I.

HET FOUTIEVE GEDRAG VAN HET SLACHTOFFER

9

HOOFDSTUK 1. DE BESTANDDELEN VAN DE FOUT VAN HET SLACHTOFFER

11

Inleiding

11

Afdeling 1. Het objectieve element van het foutbegrip

11

§ 1. De omschrijving van het onrechtmatigheidsvereiste

11

§ 2. De schending van de algemene zorgvuldigheidsnorm

13

A. Algemene principes

13

B. De toetsing van het gedrag van het slachtoffer aan de algemene zorgvuldigheidsnorm

16

C. De subjectivering van het foutbegrip

22

1) Ervaring en kennis

22

2) Leeftijd

26

3) Fysieke tekortkomingen

29

D. Het belang van het begrip “tijd” bij de beoordeling van het gedrag van het slachtoffer

33

1) Het belang van het tijdstip van het gedrag van het slachtoffer

33

a) De verplichtingen van het slachtoffer vóór het schadegeval

33

1. Het slachtoffer moet rekening houden met zijn voorkennis

33

a.	De samenloop tussen de fout van het slachtoffer en de aansprakelijkheid van een derde	33
b.	De consideratieplicht van het slachtoffer	36
c.	Een toepassing: de voorkennis van het slachtoffer bij de overheidsaansprakelijkheid voor het wegennet	39
2.	Het slachtoffer mag de fout van de schadeverwekker niet uitlokken	43
b)	De verplichting van het slachtoffer na het schadegeval: de schadebeperkingsplicht	46
1.	De definiëring en de juridische grondslag van de schadebeperkingsplicht van het slachtoffer	46
a.	Het principe van de integrale schade-loosstelling als uitgangspunt	46
b.	De schadebeperkingsplicht als een fout van het slachtoffer	48
c.	De afbakening van de voorbeschiktheid van het slachtoffer en de schadebeperkingsplicht	53
2.	De schadebeperkingsplicht van slachtoffers met lichamelijke schade	56
a.	Probleemstelling	56
b.	Het recht van de patiënt om een medische ingreep te weigeren	56
c.	De schadeloosstelling	58
3.	De kostprijs van de schadebeperkingsplicht	64
4.	De sanctie bij de niet-naleving van de schadebeperkingsplicht	66
2)	Het tijdsgebrek van het slachtoffer als beoordelings-element voor zijn gedrag	69
a)	De redding	69
1.	De zorgvuldigheidstoetsing van het gedrag van de redder	69
2.	De schadeloosstelling van de redder	71
b)	De noodtoestand	76
§ 3.	De schending van een welbepaald gebod of verbod	80
A.	Algemene principes	80
B.	De voorzienbaarheid van schade	82

Afdeling 2. Het subjectieve element van het foutbegrip	83
§ 1. De omschrijving van het vereiste van toerekeningsvatbaarheid	83
§ 2. De inhoud van het vereiste van toerekeningsvatbaarheid	85
A. Infantes	85
1) Algemene principes	85
2) De toerekeningsvatbaarheid van het minderjarige slachtoffer	88
B. Geestesgestoorden	93
1) Algemene principes	93
2) De toerekeningsvatbaarheid van het geestes- gestoorde slachtoffer	98
§ 3. Is het vereiste van toerekeningsvatbaarheid noodzakelijk?	100
A. Algemene principes	100
B. Correcties in het geval van een fout van het slachtoffer	106

**HOOFDSTUK 2. DE GEKWALIFICEERDE FOUT VAN HET
SLACHTOFFER 111**

Inleiding 111

**Afdeling 1. De gekwalificeerde fouten van het slachtoffer in het
aansprakelijkheidsrecht 113**

§ 1. Algemene beginselen	113
§ 2. De opzettelijke fout	116
§ 3. De zware fout	118

**Afdeling 2. De gekwalificeerde fouten van het slachtoffer in
het verzekeringsrecht 121**

§ 1. Algemene beginselen	121
§ 2. Algemene regeling in de Wet Landverzekeringsovereen- komst	125
A. De opzettelijke fout	125
B. De zware fout	128
§ 3. Verkeersongevallen	130
A. De ontstaansgeschiedenis van de automatische vergoedingsregeling	130
1) Van de toepassing van de regels van het aanspra- kelijkheidsrecht	130
2) Naar de invoering van een automatische vergoe- dingsregeling	136
B. De beschermingsomvang van het slachtoffer	141
1) De krachtlijnen van de automatische vergoedings- regeling	141

2) De fout van het slachtoffer	144
a) De onverschoonbare fout van het slachtoffer	144
1. De definitie van de onverschoonbare fout	144
2. De invulling van de voorwaarden van de onverschoonbare fout	146
3. De onverschoonbare fout als enige oorzaak van de schade	150
b) Het slachtoffer wil het ongeval en zijn gevolgen	153
Afdeling 3. De gekwalificeerde fouten van het slachtoffer in het systeem van sociale zekerheid	156
§ 1. Arbeidsongevallen	156
A. Het toepassingsgebied van de wet van 10 april 1971	156
B. De invloed van een fout van het slachtoffer	160
§ 2. De geneeskundige verzorging en arbeidsongeschiktheid	165
HOOFDSTUK 3. HET GEDRAG VAN HET SLACHTOFFER	169
Inleiding	169
Afdeling 1. Risico-aanvaarding	169
§ 1. Ontstaansgeschiedenis	169
§ 2. Risico-aanvaarding als een rechtvaardigingsgrond	172
A. Risico-aanvaarding als een daad van het slachtoffer	172
B. Risico-aanvaarding als het rechtens overnemen van verantwoordelijkheid	173
§ 3. Risico-aanvaarding op grond van een andere rechtsfiguur	176
A. Risico-aanvaarding als de toestemming van het slacht- offer	176
B. De contractuele constructie	178
C. Risico-aanvaarding en causaliteit	179
D. Het nemen van abnormale of uitzonderlijke risico's of de fout van het slachtoffer	180
§ 4. Risico-aanvaarding als een fout van het slachtoffer	182
A. Principe	182
B. Uitzonderingen	186
1) Verfijning van de vereisten van risico-aanvaarding	186
2) Risico-aanvaarding als een feitelijk beoordelings- element, voornamelijk bij sportongevallen	189
§ 5. Besluit	195

Afdeling 2. De toestemming van het slachtoffer	196
§ 1. De traditionele opvatting	196
§ 2. Kritiek op de traditionele zienswijze	199
A. Afstand van recht	199
B. Naar een erkenning van de toestemming van het slachtoffer als rechtvaardigingsgrond?	201
1) Het rechtskarakter van de toestemming van het slachtoffer	201
2) Het belang van de toestemming van het slachtoffer als rechtvaardigingsgrond	209
a) Bij de uitoefening van het recht op zelfbepaling .	209
b) Het recht op zelfbepaling is niet absoluut	212
 HOOFDSTUK 4. DE TOEREKENING VAN EEN FOUT VAN EEN DERDE AAN HET SLACHTOFFER	223
Inleiding	223
Afdeling 1. De identificatietheorie	224
§ 1. Het toepassingsgebied	224
A. De toerekening van fouten van ondergeschikten	224
B. De toerekening van fouten van andere personen?	228
C. De toerekening van schade veroorzaakt door dieren?	228
D. Andere toepassingsgevallen?	231
§ 2. Juridische rechtvaardiging	233
 Afdeling 2. De toerekening van een fout van een familielid aan het slachtoffer	237
 BESLUIT	245
 DEEL II.	
CAUSALITEIT	255
 HOOFDSTUK 1. DE CAUSALITEITSLEER	257
Inleiding	257
 Afdeling 1. De equivalentietheorie in het Belgische recht	259
§ 1. De conditio sine qua non-test	259
§ 2. De precisering van de conditio sine qua non-test of de theorie van het rechtmatig alternatief	262

Afdeling 2. Andere causaliteitstheorieën	266
HOOFDSTUK 2. DE UITZONDERINGEN OP DE EQUIVALENTIETHEORIE OP GROND VAN EEN FOUT VAN HET SLACHTOFFER	271
Inleiding	271
Afdeling 1. De invloed van de fout van het slachtoffer op de aansprakelijkheid voor dieren	274
§ 1. De juridische grondslag van art. 1385 B.W.	274
§ 2. De fout van het slachtoffer	280
A. De aansprakelijkheidsverdeling op grond van een fout van het slachtoffer	281
B. De aansprakelijkheidsbevrijding van de bewaarder van een dier op grond van een fout van het slachtoffer	282
1) Het zgn. slepende twijg-arrest	282
2) Het abnormaal en onvoorzienbaar gedrag van het dier	283
3) Kritiek op de motivering van het slepende twijg-arrest	285
Afdeling 2. De invloed van de fout van het slachtoffer op de aansprakelijkheid van de aansteller	289
§ 1. De relevantie van de fout van het slachtoffer bij de aansprakelijkheid van de aansteller	289
§ 2. De toepassingsvoorwaarden van art. 1384 lid 3 B.W.	290
§ 3. Het misbruik van functie van de aangestelde	293
A. De omschrijving van het misbruik van functie	293
1) De traditionele omschrijving	293
2) De jurisprudentiële evolutie	294
B. De kennis van het misbruik van functie van het slachtoffer	298
1) Het cassatiearrest van 26 oktober 1989	298
2) Het cassatiearrest van 4 november 1993	299
3) Het cassatiearrest van 11 maart 1994	301
C. Besluit	302
Afdeling 3. De invloed van de fout van het slachtoffer op de vordering tot schadeloosstelling van de schade bij weerkaatsing ...	302
§ 1. Omschrijving van de schade bij weerkaatsing	302
§ 2. Het arrest van het Hof van Cassatie van 19 december 1962 ...	305
§ 3. Kritiek op de cassatierechtspraak	307

Afdeling 4. De invloed van de fout van het slachtoffer op de aansprakelijkheid van de producent	309
§ 1. Inleiding	309
§ 2. De causaliteitsbeoordeling bij productaansprakelijkheid	309
§ 3. De samenloop tussen de fout van het slachtoffer en de aansprakelijkheid van de producent	311
BESLUIT	315
DEEL III.	
SCHADE EN SCHADEVERDELING	321
HOOFDSTUK 1. DE HISTORISCHE EVOLUTIE VAN “ALLES OF NIETS” NAAR HET PRINCIPE VAN DE AANSPRAKELIJKHEIDSVERDELING	323
Inleiding	323
Afdeling 1. De historische evolutie in de Europese continentale rechtsstelsels	325
Afdeling 2. De historische evolutie in het Anglo-Amerikaanse recht	327
§ 1. Het alles-of-niets-principe of de regel van contributory negligence	327
§ 2. Temperingen van de regel van contributory negligence	329
A. De laatste kans-leer	329
B. De disproportie tussen de fout van het slachtoffer en de fout van de aangesprokene	332
C. De overtreding van bepaalde wettelijke regelingen	333
D. Evaluatie van de correcties op het alles-of-niets-principe ..	333
§ 3. Het principe van de aansprakelijkheidsverdeling of comparative negligence	334
A. De evolutie van het alles-of-niets-principe naar de aansprakelijkheidsverdeling	334
B. De invloed van het principe van de aansprakelijkheidsverdeling op de corrigerende theorieën	337

HOOFDSTUK 2. DE JURIDISCHE GRONDSLAG VAN EN DE VOORWAARDEN VOOR EEN AANSPRAKELIJKHEIDS-VERDELING	341
Inleiding	341
Afdeling 1. De juridische grondslag van het principe van de aansprakelijkheidsverdeling	344
Afdeling 2. De samenloop van de aansprakelijkheid van de aangesprokene en de fout van slachtoffer	349
§ 1. De aansprakelijkheid van de aangesprokene	349
A. De foutaansprakelijkheid van de aangesprokene	349
1) De toepassingsvoorwaarden	349
2) De consideratieplicht	350
B. De objectieve aansprakelijkheid van de aangesprokene ..	359
1) De toepassingsvoorwaarden	359
2) De Wet Productaansprakelijkheid	361
C. De dekking van de schade door een verzekeraar	369
§ 2. De vaststelling van een fout van het slachtoffer	370
A. In het geval van een fout of een objectieve aansprakelijkheid van de aangesprokene	370
B. In het geval van de dekking van de schade door een verzekeraar	372
Afdeling 3. Modified comparative fault	372
§ 1. Begripsomschrijving	372
§ 2. Drie types van modified comparative fault	374
§ 3. Evaluatie	375
HOOFDSTUK 3. HET VERDELINGSCRITERIUM	377
Inleiding	377
Afdeling 1. Het verdelingscriterium in het Belgische recht	380
§ 1. De afbakening van de bevoegdheid van het Hof van Cassatie en de feitenrechtters	380
§ 2. De rechtspraak over de verdeling van de schade	383
A. De rechtspraak van het Hof van Cassatie	383
B. De rechtspraak van de feitenrechtters	387

Afdeling 2. Formele toetsing van de cassatierechtspraak over het verdelingscriterium	389
§ 1. Is de cassatierechtspraak in overeenstemming met de equivalentietheorie?	390
A. Kritiek op de cassatierechtspraak	390
B. Is deze kritiek terecht?	390
§ 2. Is de cassatierechtspraak uniform en biedt ze rechtszekerheid?	392
A. Kritiek op de cassatierechtspraak	392
B. Is deze kritiek terecht?	393
§ 3. De verdeling van de schade in gelijke delen als alternatief? ...	395
A. Naar een nieuw verdelingscriterium?	395
B. Kritiek op het criterium van de verdeling in gelijke delen	397
§ 4. Evaluatie	399
Afdeling 3. Inhoudelijke toetsing van de verdelingscriteria	401
§ 1. Inleiding	401
§ 2. Het criterium van de zwaarte van de fout	401
§ 3. Het causale criterium	406
A. Argumenten voor dit verdelingscriterium	406
B. Richtsnoeren voor de toepassing van dit verdelingscriterium	409
1) Aanknopingspunten in het Belgische recht en in andere rechtsstelsels	409
2) Het causale verdelingscriterium volgens de Hoge Raad en het Bundesgerichtshof	412
3) Het criterium van de gevaarlijkheid	415
a) Principes	415
b) Toepassing bij een samenloop van een fout van het slachtoffer en een fout van de aangesprokene of een fout van diegene voor wie hij instaat	419
c) Toepassing bij een samenloop van een fout van het slachtoffer en een objectieve aansprakelijkheid van de aangesprokene voor zaken, gebouwen en dieren	423

HOOFDSTUK 4. CORRECTIES OP HET PRINCIPE VAN DE AANSPRAKELIJKHEIDSVERDELING	427
Inleiding	427
Afdeling 1. De beperkte bevrijdingsmogelijkheden van de aangesprokene	428
§ 1. In het geval van een fout van de aangesprokene	428
§ 2. In het geval van een objectieve aansprakelijkheid van de aangesprokene voor zaken	430
A. De toepassingsvoorwaarden	430
1) De aansprakelijkheid voor zaken	431
2) De aansprakelijkheid voor gebouwen	433
3) De aansprakelijkheid voor dieren	435
B. De bevrijdingsmogelijkheden	435
1) Fout van het slachtoffer als oorzaak van de schade ..	435
2) Overmacht	436
a) De Franse jurisprudentiële regeling	437
b) De Nederlandse wettelijke regeling	442
c) Kritiek	443
Afdeling 2. De jurisprudentiële correcties	444
§ 1. Op het vlak van de foutbeoordeling	444
§ 2. Op vlak van de causaliteitsbeoordeling	445
A. De soevereine vaststelling van het causale verband door de feitenrechter en de controle door het Hof van Cassatie	445
B. In het geval van een samenloop van fouten	447
1) De Belgische werkwijze	447
a) De invloed van het causale verband tussen een fout en een schade op de oorzakelijkheid van een andere fout	447
b) De invloed van de aard van de fouten op de causaliteitsbeoordeling	448
2) Buitenlandse oplossingen	455
C. In het geval van een objectieve aansprakelijkheid voor zaken van de aangesprokene	458
§ 3. Op het vlak van de aansprakelijkheidsverdeling	460
§ 4. Rode draad in de correcties?	463
Afdeling 3. Overzicht van de buitenlandse oplossingen	464
§ 1. Invoering van een andere causaliteitstheorie	464
§ 2. Causaal criterium aangevuld met een billijkheidscorrectie ...	469

§ 3. Evaluatie	473
Afdeling 4. Naar een Belgische oplossing	473
§ 1. Behoeftte aan rechtseenheid en rechtszekerheid	473
§ 2. Uitzonderingen op het principe van de aansprakelijk- heidsverdeling	475
A. Op grond van het algemeen rechtsbeginsel <i>“Fraus omnia corrumpit”</i>	476
B. Op grond van een wetsbepaling	480
C. Op grond van een uitzondering op de equivalentie- theorie	481
BESLUIT	485
ALGEMEEN BESLUIT	497
A. Probleemstelling	497
B. De omschrijving van de fout van het slachtoffer	498
C. De juridische invloed van de fout van het slachtoffer	506
BIJLAGEN	519
BIBLIOGRAFIE	521
I. Rechtsvergelijkende werken	521
II. België	522
III. Frankrijk	540
IV. Nederland	546
V. Duitsland	552
VI. Engeland	555
VII. Verenigde Staten	556
TREFWOORDENREGISTER	561